

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: .....

Cím: *Régi magyar alakok*

Forrás: .....

Pesti Hirlap

Pp.

1922. 4. 2

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

070. 12

Hely

"1922"

Régi magyar alakok.

Csávolszky Lajos. Az első magyar ujságkiadó, ki európai színvonalra emelte lapját. Mint szegény ember kezdte, nagy vagyont gyűjtött, s aztán egészen tönkrement.

Csávolszky Lajos a legelső sorban született. Apja favágóbéres volt az Eszterházyak bujái pradal-mában. Ő maga faragott embert önmagából. Középiskoláit úgy tudta csak elvégezni, hogy órákat adott kevésbé tehetséges s kisebb szorgalmu tanuló-társainak. Két évi jogot is így végzett Győrött. Onnan pár verset küldött a *Vasárnapi Ujságba*, melyek megszereztek számára Komócsy Józsefnek, a fiatal költők pártfogójának jóindulatát. Mikor Pestre jött, Komócsy szerzett részere alkalmazást Gévay Béla fotografusnál, akinek műhelye a Wurm-ház udvarán állott. Csávolszky itt a megrendelések könyvét vezette s innen származott később az a vélemény, hogy ő maga is fotografus volt valamikor. Ugyancsak Komócsy hozta be utóbb Jókai lapjához, a *Hon*-hoz, korrektornak.

Mialatt mások cikkeinek a sajtóhíabát javit-gatta, történt egyszer, hogy a késő esti időben egy nevezetes politikai távirat érkezett külföldről. Nagy hiba lett volna arról vezércikket nem írni. De abban az időben — a hatvanas évek végén — a napilapokat lezárták már a délutáni órákban, a munkatársak este nem jártak be a szerkesztőségbe. Nem volt, aki a cikket megírja. Csávolszky a maga felelősségére kidobta a lapból a vezércikket s írt helyette másikat. Pedig félt, már esetleg el fogják csapni emiatt. Ahé-lyett Csernátorny megdicsérte, Jókai pedig cikkéről léptette elő. S nagy feltűnést keltettek „skorpió”-val jelzett cikkei, melyek vádaskodók voltak mindig, mint Csernátornyé, de simább volt az irányuk s olyan gorombaságokat tartalmaztak, hogy *Eötvös Károly* állítása szerint soha még magyar író gorombább hangon nem írt.

Mikor Csernátorny elvált a *Hon*-tól s megindította lapját, az *Ellenőr*-t, Csávolszky vele ment. A párt azzal honorálta munkásságát, hogy megválasztotta képviselőnek Mezőtúron. S rábírták, hogy az 1872-iki választások alkalmával egy népies hangon írt röpiratban ismertesse a párt programját. A röpiratból 60.000 példányt osztottak szét. Csávolszky minden példányért tíz krajcárt kapott, melyet egy összegben fizettek ki neki. Azt hitte, hogy egyszerre nagy urrá lett. Vasutra ült s jobbra-balra tekintgette ki a vasuti kocsi ablakán, hol találna szép vidéken egy kedvére való kisebb birtokot. De az elismerés nem térítette el elvétől. Mikor *Tiszta Kéz*-ben — „szegre akasztván elveit” — megcsinálta a fuvót, ő nem ment vele, s elhagyta mesterét, Csernátorny-t is. A szélső függetlenségiak támogatásával új napilapot alapított, az *Egyetértés*-t.

Előinté nagyon vékonyan ment a dolog. Sokszor annyi pénz sem volt a kasszában, hogy a címzettek-gokra, szükséges postabélyeget meg lehetett volna vásárolni. Ilyenkor a párttagok adták a szükséges összeget. Mikor pedig a nyomdaköltés volt esedékes, ki kellett utazni Bélára a nagy patronushoz, B. Bal-dácsyhoz. Az aztán előhozta ágya alul a fényképezés ládát, amelyben a takarékpénztári könyvecskéket tartogatta, kiválasztott egyet, mely se túl nagy, se túl kicsi ne legyen s azt adta oda a lap céljaira. S a támogatásnak megletti a fogantatja. A lap élénk volt, jól volt szerkesztve s egy-két év alatt meg tudott állani a maga lábán. Csávolszky fáradságtalan volt a terjesztésben. Ő hozta be többek között az egyes példányonkénti eladást. Azelőtt csak az olvasható napilapot, aki előfizetett rá legalább negyedévre, vagy aki kávéházban jutott hozzá. Csávolszky, lap-példányaival a hóna alatt végigjárta a trafikokat s rátkunálta a tulajdonosokra, hogy otthagyhassa azokat ingyen. Ők ám árusítsák el s a bevétel le-gyen az övék. A legutóbb így is csak rábeszélésre mentek bele, de a közönség felezte az új lapot s kifejlődött a mai rendszer. Hasonló módon kezdemé-

nyezte Csávolszky a vasuti pályaudvarokon való el-árusítást is. Végigutazta a vasuti gócpontokat, min-den postásnál ott hagyott pár tucat ingyen példányt s csak akkor kezdett pénzt kérni érte, mikor látta, hogy a közönség veszi a lapokat.

Mikor aztán az Egyetértés meg volt alapozva, azt tűzte ki feladatául Csávolszky, hogy tartalmát is európai színvonalra emeli. Azt szokta volt mon-dani, hogy ami nyugaton a londoni Times, az legyen keleten az Egyetértés. Az ő lapjából merítették Európa összes ujságai a legmegbízhatóbb és legfrissebb érte-süléseket s mindenütt hivatkoznak híreire. E célra fordította a lap egész jövedelmét. Mikor 1876-ban ki-űtött az orosz-török háború, haditudósítót tartott mindkét hadiszálláson, s tényleg az Egyetértés tá-viratai voltak a legrészletesebbek. Hasonlókép a bos-nyák okkupáció idején, 1880-ban pedig, mikor Péter-várott a téli palota elleni bombamerénylet történt s nemsokára rá a cárt megölték a nihilisták, az orosz fővárosba küldött tudósító gyanánt egy magyarul is beszélő lengyel újságíró. Annak magyarnyelvű táviratait átbocsátotta a cenzura, mert nem volt em-berük, aki azokat megértette volna, s az Egyetértés tudósításaiból merítették értesítéseiket Közép-Európa összes lapjai.

Csávolszky hírlapja ilyen módon felvirágozott s hasznót hajtó vállalkássá lett. Őt magát közben meg-szállotta a kapzsiság ördöge. Gazdag emberre akart lenni mindenáron. Különös véletlen szerencse adta meg hozzá az első impulzust. A ház, melyben a szer-kesztősége volt, egy külföldön élő idős kisasszony tulajdona volt, aki nem ismerte annak értékét. Csávolszky kiutazott hozzá s megvette a kétemeletes há-zat vitaliciumra. Kétezer forintot volt fizetendő éven-te, amíg a kisasszony él. Szegte magára a házra ke-belezték be. A ház így ingyen ment át a tulajdonába s kis átalakítás után háromszor annyit jövedelme-zett, mint amennyit a vitalicium kitett. Ezt a házat azután elcserélte egy másikert a várbán; a vevő át-

vette a vitalicium fizetését s a cserére 90.000 forintot ráfizetett. Így Csávolszky ingyen lett egy várbeli emeletes háznak a tulajdonosa s még 90.000 frtot is kapott.

Ez időtől fogva csak üzletekkel foglalkozott. A lapját csak a gazdagodás egyik emeltyüjének nézte s csak annyiban törődött vele, amennyiben hitelhez segítette a bankoknál. Váltónyargalástuk után — melyeknél politikai barátjai voltak a jótállói — egymásután építette hitelre a bérkaszárnnyákat. Volt Budapesten vagy tizenegy nagy háza és Bécsben is egy-néhány. Mind tele adóssággal. Mikor pedig egy barátjáért ő is jótállást vállalt és az pénzzavarba jutott, magára vette az adósságokat, de elvette a barátja birtokát, 150.000 forint adósság elvállalása fejében övé lett egy 6000 holdas értékes földbirtok a Tisza mellett. Végül vasutat épített a birtokon keresztül, Füzés-Abonytól Debrecenig. Ő volt az engedményes is, a vállalkozó is.

Csávolszky látható vagyona egyidőben kitett mintegy 11—12 milliót, de erősen megterhelve adósságokkal. Ekkortájt eszébe juttattam, hogy mit szokott volt mondani szegénységének napjaiban. Csak 100.000 forint vagyont óhajtott összegyűjteni, annak jövedelméből majd megél s anyagi gondoktól menten teljesen a politikára, a nemzet szolgálatára adja magát. Tanácsoltam neki, hogy adjon el vagyonából annyit, amennyi fedezi az adósságokat s maradjon meg a többi tehermentesen. Következőleg felelt: „Az élet nekem flatalságomban nem hozott örömet. Mikor tanulópajtásaim labdázni mentek, én irigykedve néztem rájuk. Nem mehettem velük, mert órákat kellett adnom, hogy megkeressem a kenyeremet. Most már eljött az én időm, élvezni akarom az életet.“

Élvezte is. Az újgazdagok mohóságával falta az élet javait. Csak az esett neki jól, ami drága. Az őszi-barackot csak farsangban ette, amikor üvegházban termelik s nincsen ize; a töltöttkáposztát savanykás ízű francia pezsgóval savanyítottatta s mikor a Rivierára volt menendő, egy teli fatálra menő aranyat vásárolt, hogy ne papírpénzzel kelljen ott játszania.

Az Andrassy-uton, négyesfogaton szokott volt végigkocsizni. Lovai mutatósak voltak, de a rudas pókos, a gyeplős első lába hibás. Egy hozzá nem értő 14.000 frtot ajánlott érték, amely árnak legföljebb negyedét érték. Azt válaszolta, hogy minek neki ez a pénz; azzal ő nem lesz gazdagabb; ily fogatja pedig nem lesz azután, ha azt el találja adni.

Jött aztán 1899-ben a pénzszüke. A hitelt minden pénzüintézet megszorította, a kölcsönöket felmondották. Akit nagy adósságok terheltek, annak lábai alatt megmozdult a talaj. Csávolszky teljesen elvesztette a fejét. Még sokat meg lehetett volna mentenie, ahelyett mindent itt hagyott, hónapokon át Londonban tartózkodott s biztosra vette, hogy ott drága áron eladhatja a Füzesabony—debreceni vasut részvényeit. S míg ő estétől reggelig szaladgált a City egyik bankházától a másikig, azalatt idehaza összeomlott a vagyoni státusa. Mintegy 200.000 forintot sikerült mindössze megmentenie, de ezt eldugta — felesége nevére — egy bécsi bankban, nehogy megtudják azok a barátai, akik jótállást vállaltak érte s akiket anyagilag megkárosított. Ezentul a tönkrement szegényt játszotta, de titokban külvárosi korcsmákba járt pezsgőzni. Ha ott valami ismerőssel találkozott, azt mondogta, hogy a pezsgő nála jövedelmező befektetés, mert attól jönnek a legjobb s legnagyobb hasznot hozó gondolatai. Végül aztán beállott a végromlás is. Felesége előbb halt meg mint ő, a bécsi bank nem adta ki a nála levő betétet, mert az a felesége nevére szólt. Pörre ment a dolog, a hitelezők tudomást szereztek, hogy van még egy kis vagyonmaradvány s rátették kezüket.

Csávolszky oly szegényen távozott az életből, mint amily szegényen belelépett. Barátai meg nem gyászolták, mert valamennyiöket megkárosította, s mert — mint *Kaas Ivor* írta róla — soha halát és jószívűséget senki iránt nem mutatott. Csak néhány újságíró maradt hű hozzá, akik pedig a jól megérdemelt kicsi fizetésén kívül soha nem kaptak tőle semmit, de egy fényesnek indult zsurnalisztabályát láttak és bámultak az övében.